

BLASCO IBÁÑEZ

EL VALENCIÀ PERSISTENT

Febrer de 1998: una sexagenària visitant de la Casa-Museu Blasco Ibáñez acaricia, emocionada, la taula de la redacció del diari *El Pueblo* des d'on Blasco alterava a colp d'encés article d'opinió la quotidianitat de la ciutat de València a final del segle passat. La dona barboteja paraules inconnexes sobre un polític, novel·lista i periodista que encara mou ressorts amagats de l'imaginari col·lectiu dels habitants més vells de la ciutat. Parla apassionada, com quasi tots els qui han estudiat el personatge des de l'hagiografia o la crítica sense concessions. És per això que l'eclosió d'actes que les institucions

valencianes organitzen aprofitant el centenari de la publicació de la novel·la *La barraca* és una bona excusa per aprofundir en una reflexió serena sobre Blasco Ibáñez.

"L'any Blasco" arriba

en un moment en què el controvertit personatge potser comença a pertànyer al passat al mateix

temps que la

realitat que descrivia el seu celebrat llibre *La barraca*, l'horta de València, està també a punt de passar a la història.

La paraula rebel

Amb la paraula com a arma, ja en mítings arravatats o en articles incendiaris al seu diari 'El Pueblo', Blasco Ibáñez va aconseguir revoltar la València de tombant de segle. Les classes subalternes, de la seua mã, van dinamitar el sistema caciquista a la ciutat.

"Què vàrem dir ahir? El mateix que diem hui; el que direm demà i sempre; que a la guerra de Cuba han d'anar els rics de la mateixa manera que hi van els pobres, i que és una repugnant immoralitat, un vertader crim que els éssers més inútils i improductius se salven amb diners d'aquesta servitud a les armes". Era el 20 d'agost de 1896 i Vicent Blasco Ibáñez, des de les pàgines del seu diari, *El Pueblo*, anunciava clarament que estava disposat a seguir la campanya contra l'actuació del règim restauracionista a Cuba malgrat totes les denúncies contra el rotatiu, com la que havia patit el dia abans per un demolidor article contra un sistema de reclutament que permetia que els rics se salvaren d'anar a la guerra. Dos dies després, el 22 d'agost, un grup de dones prenia els carrers de València en resposta al crit de Blasco i corejava l'eslògan que havia repetit *El Pueblo* amb insistència: "Que hi vagen tots, pobres i rics!". Als pocs dies, Blasco era

empresonat, fet que provocà la irada reacció dels seus seguidors.

Aquest era l'últim episodi de l'enfrontament permanent entre Blasco i l'autoritat de torn, gràcies al qual el jove líder republicà valencià va convertir-se, en els quatre anys que va durar el conflicte (1895-1898), en l'amplificador del descontentament de bona part dels habitants de València i en líder indiscutit del republicanisme d'una ciutat on, des d'aquell moment i durant molts anys, el seu nom tindria resonàncies quasi messiàniques.

Des del cor de la ciutat. Vicent Blasco Ibáñez naix el dia 27 de gener de 1869 al carrer de la Saboneria Nova, prop del Mercat Central de València, al voltant del qual girava la vida de la ciutat en aquella època. El seu barri va ser un mirador privilegiat per al jove Blasco, que ja al 1874 va poder observar de ben a prop la revolta cantonalista de València. Els seus pares, comerciants benestants, van intentar educar-lo en un es-

ARXIU / AJUNTAMENT DE BURJASSOT

tricta catolicisme, però, potser amb l'efervescència republicana del 74 retinguda a la retina, Blasco Ibáñez ja des d'edat primerenca va sentir que la seua fe estava més a prop de la redempció republicana. L'any 1882 ingressa a la facultat de dret, però els seus interessos estaven des del primer dia fora de les aules del carrer de la Nau, seu de la universitat. Deixeble de Constantí Llombart, va publicar en valencià els seus primers relats. El seu interès per la recuperació de la llengua, no obstant això, va anar minvant. El sector més dretà era qui duia les regnes del moviment renaixentista, lluny del republicanisme de Llombart, en l'ideari del qual la recuperació de "la Morta Viva", com definia la llengua, anava lligada a un programa progressista revolucionari. Blasco prendrà altres camins. El republicanisme, pràcticament en estat de letargia des de l'esclafament de la revolta federal, tornava al carrer per aquell temps. A final del 1883, l'església començava a celebrar

ARXIU / AJUNTAMENT DE BURJASSOT

Dalt, Blasco Ibáñez quan tenia vint-i-tres anys. Baix, la casa on va nàixer aquest polític i periodista, al centre mateix de la València d'aquella època.

ARXIU / AJUNTAMENT DE BURJASSOT

Al costat, cartell de propaganda d'«El Pueblo» pintat per Joaquim Sorolla. Baix, primer número del diari. Sorolla, que va mantenir una intensa relació amb Blasco, al·ludeix a un dels episodis històrics preferits pel periodista: la revolució francesa.

tots els diumenges a l'alba el rosari de l'aurora, processó que, en pocs mesos, es va convertir en motiu de gresca setmanal entre feligresos i republicans. Blasco, home eminentment d'acció, esdevingué amb el temps el relleu més genuí d'aquesta tradició política republicana que prenien el carrer com a escenari. Ja el 1884, enmig d'una manifestació d'universitaris, la seua veu s'imposà arrabatatadament. Era la primera demostració de la capacitat oratòria d'un jove desconegut de divuit anys, la vida del qual aniria des d'aquell moment lligada indissolublement als avatars polítics de la ciutat i al republicanisme. En paraules d'Antoni Laguna, professor d'història del periodisme i sots-director de Ciències de la Informació del CEU San Pablo, "totes les cròniques relaten que Blasco passava moltes hores escoltant els vells republicans que havien combatut en el cantó i especialment Constantí Llombart. Ell es convertirà en el relleu d'aquells republicans gràcies a la seua tasca propagandística".

Tinta revoltosa. Després dels primers tempteigs com a periodista, Blasco apareix com a director d'un nou setmanari, *La Ban-*

dera Federal, l'1 de setembre de 1889. Aquesta publicació, que servirà al seu director per encimbellar-se al capdamunt del republicanisme valencià, és un bon exponent de les estratègies polítiques que seguirà des d'aquell moment el seu director: A final d'any, el periòdic ja és suspès per denunciar una de les incompuntables tupinades electorals del règim vigent. Reapareix el febrer de l'any següent i dos mesos després, els republicans reben amb pedres el marquès de Cerralbo, líder carlista, quan arriba a l'estació de València. Blasco és acusat d'instigar l'aldarull. Alguns mesos després, Blasco haurà d'exiliar-se a París, però quan torne, el juliol de 1891, reprendrà, cada vegada amb major eficàcia, la propagació del seu particular credo contra "lo existente", és a dir, els partits restauracionistes, la monarquia i l'església, institució que patirà especialment els embats del periodista. El novembre de 1892, *La Bandera* anuncia el nomenament d'un nou arquebisbe de marcada tendència reaccionària i en arribar a València rep una estrepitosa benvinguda dels republicans. Les pedres tornen a ser protagonistes l'abril de 1894, quan els republicans decideixen boicotar una peregrinació

d'obriers a Roma que eixia de València després d'un suplement extraordinari de la publicació contra aquest acte. Els seguidors de Blasco apedregaran el palau arquebisbal, els bisbes de Salamanca i Sogorb i la munió de peregrins que es disposaven a partir cap a Roma. Serà, no obstant això, a finals d'aquest any quan es pose en marxa la rotativa que definitivament donarà a Blasco el privilegi de marcar el batec polític de la ciutat: el 12 de novembre de 1894 apareix el diari *El Pueblo*.

Des del centre d'operacions que constituïa l'edifici on s'editava *El Pueblo*, alhora redacció, impremta, centre vital del partit i llar de

Blasco, amb un grup de col·laboradors a la redacció d'«El Pueblo». En cap moment, els successos als carrers de la ciutat de València han estat tan estretament vinculats als continguts d'un diari com quan Blasco dirigia 'El Pueblo'.

ARXIU / AJUNTAMENT DE BURJASSOT

la família de Blasco, el jove líder republicà desplegarà les més diverses vessants de la seua polièdrica personalitat. Des del primer número, el diari publicarà els fulletons de Blasco, que després es convertiran en novel·les; al ritme de les consignes llançades des de les seues columnes s'ompliran de gent els carrers de València, i serà el trampolí per al triomf polític, primer com a diputat l'any 1898 i després a l'Ajuntament de València, on els blasquistes, que aconseguen la primera majoria l'any 1901, seran la força dominant fins a l'arribada de la segona república. Són uns anys en què la política comença a arribar a tots els racons de la vida de la ciutat, als casinos, als cafès i fins i tot a les festes, on els blasquistes fan la seua peculiar aportació amb els entrebancs a les processons o els bous i amb la promoció del carnestoltes o les falles, manifestacions més pròximes a la seua idiosincràsia. Els diaris, llegits moltes vegades en veu alta, arribaran a totes les capes de la societat. És d'acord amb aquesta nova dinàmica que cal entendre, com assenyala Laguna, un periodisme indestriable de l'opció política que l'avalua: «*El Pueblo* té com a finalitat ser el director polític dels correligionaris del partit republicà. Són ells els qui a través de col·laboracions o subscripcions mantenen el diari quan aquest té problemes. És el partit qui assumeix la manutenció del periòdic».

El Pueblo es convertirà en poc temps en el centre de la vida política valenciana. Les constants denúncies i suspensions, i, sobretot, les estades de Blasco a Sant Gregori, la presó de València, seran un revulsiu per als seguidors

Amb Blasco, la política abandona definitivament els salons de la burgesia per passar al carrer i envoltar totes les capes de la societat.

del partit. Cada topada amb l'autoritat serà per al líder republicà un triomf. Cada eixida de la presó, motiu de multitudinària manifestació. La notícia ben sovint serà el mateix Blasco, qui, cap a final de segle, serà capaç de provocar alhora les adhesions més inviolables i els odis més viscerals. La sola presència d'una imatge seua suscitava reaccions ben dispars: un rector es negava a donar l'extremunció a un moribund perquè tenia una foto de Blasco a sa casa o un jutge condemnava un republicà per tenir una imatge del líder de dimensions desmesurades, un treballador d'*El Pueblo* demanava en

l'últim moment que el soterraren amb un retrat de Blasco i en una festa al carrer Blanc de Xàtiva substituïen les imatges dels sants patrons per altres del jove líder republicà.

Obrers contra Blasco. A les desavinences amb l'establishment, prompte s'afegien les primeres dissidències dins l'heterogeni bloc social que Blasco, amb una divisió maniquea, anomenava "els pàries de la misèria", dels qui assumia la plena representació. La difusa argamassa ideològica blasquista, amb una concepció quasi mística de l'adveniment de la república, i la creença en el progrés i l'educació com a guardiors de totes les malalties socials, començava a clivellar-se per l'esquerra. Algunes organitzacions obreres, arran d'una vaga dels treballadors dels tallers d'*El Pueblo* l'any 1899, llançarien els primers atacs durs contra Blasco. Segons Antoni Laguna, "en la seua primera etapa, Blasco és un socialista utòpic, i participa amb el moviment obrer en les denúncies de les contradiccions socials, però prou. Blasco pensa que la solució és l'educació i l'idealisme. Ell funda la Universitat Popular, distribueix novel·les des del seu diari i crearà editorials perquè pensa que l'educació és l'únic instrument per alliberar l'obrer".

Però les amputacions més traumàtiques començaren poc temps després, quan els blasquistes havien començat a copar importants quotes de poder. La dèria dels blasquistes en arribar a l'Ajuntament de València el 1901 havia estat la construcció d'edificis i les obres públiques. Al darrere, una forma clientelar d'administrar el poder que havia començat a deixar agreujats dins el mateix blasquisme. A la tradicional hostilitat entre Blasco i *El Mercantil Valenciano*, representant del republicanisme més moll —amb dos duels a pistola inclosos entre Blasco i el director d'*El Mercantil*, Francisco Castell—, s'afegien ara fugides com la dels germans Taroncher l'any 1901, que abandonaven la política poc

temps després, quan un d'ells patia una espècie de segrest. No obstant això, l'any 1903 naix el que en l'època es va conèixer com "la qüestió Soriano", escissió que comportaria, al capdavant, que Blasco Ibáñez abandonés la política un parell d'anys després.

La "Qüestió Soriano". Blasco conegué Rodrigo Soriano l'any 1898 a Madrid, i tot sembla indicar que aquest jove, membre d'una rica família basca, havia estat el delfí triat per Blasco per succeir-lo. Desconegut a València, Soriano, crític literari fins aquell moment, era elegit diputat el 1901 gràcies a la pressió exercida pel líder republicà en el partit, alhora que passava a ser copropietari d'*El Pueblo*. Al febrer del 1903, després d'algunes desavinences entre tots dos encara no aclarides, Soriano publica al diari un demolidor article contra el mateix Blasco, "Revolucionarios de entre tiempo", que suposarà la seua eixida d'*El Pueblo* i la creació d'una nova opció política, el Partit Radical, i el corresponent suport imprès, el diari *El Radical*. El que en un primer moment semblava una més de les minúscules escissions del blasquisme va tenir un èxit fulminant. En les eleccions generals celebrades un mes després de nàixer el diari, Soriano superava Blasco. Els carrers de València començaven a viure una batalla campal. Al mateix temps que l'insult s'ensenyoria dels periòdics, els enfrontaments pujaven de to: assalts a les dues redaccions, intents d'assassinat, agressions al despatx de l'alcalde, enfrontaments amb pistoles i, fins i tot, un duel entre Blasco i Soriano al juliol de 1903. Tot amanit amb una tinta cada vegada més calenta. Van arribar a crear dues publicacions de trinxera, dedicades íntegrament a l'exabrupte: *La Bata Blanca* per part dels sorianistes i la blasquista *La Barraca*, dirigida per Fèlix Azzati, "un personatge habilíssim i desconcertant", en paraules de l'historiador Alfons Cucó, que acabaria, amb el temps, arreplegant el testimoni del lideratge del blasquisme. Per a

Blasco dona un míting al balcó de la redacció d'*"El Pueblo"* davant la multitud que omple el carrer. La seua activitat en el diari era indestruïble del lideratge del republicanisme.

Antoni Laguna, Rodrigo Soriano és encara hui el gran desconegut: "Soriano és un personatge que cal estudiar. ideològicament, el Partit Radical aposta decididament pel moviment obrer. El 1911 forma part d'una conjunció política amb

1907 és elegit novament diputat, no acudirà ni a prometre el càrrec al congrés. Blasco ha abandonat voluntàriament el seu paper de líder polític. León Roca, biògraf que ha estudiat exhaustivament el personatge, apunta com a hipòtesi explicativa la pressió que va suposar per a ell el sorianisme.

Quan tan sols tenia disset anys, Blasco va eixir il·lès d'un accident que pogué costar-li la vida. Al seu diari personal va escriure, en referència a una mà sobrenatural: "Em reserves, quan així vetlles per mi, per a alguna cosa gran, gran?". Blasco, potser, cercava la grandesa d'un destí que desbordava l'estret recipient d'una València enverinada pels sagnants enfrontaments entre els mateixos republicans.

Blasco abandonava la política valenciana, però deixava al seu darrere una força més abassegadora encara, el blasquisme. Durant decennis, la capacitat evocadora del seu nom va ser suficient per aglutinar un heterogeni moviment que, amb Fèlix Azzati al capdavant, va anar engrossint la seua maquinària política i periòdica fins a l'arribada de la Segona República. Amb uns nous actors polítics com a protagonistes a partir del 1931, el blasquisme va acabar en el pitjor dels escenaris imaginables: en els braços de la dreta colpista de Gil Robles. Era l'any 1934. Va ser l'abraçada de l'ós.

Blasco va deixar la política l'any 1905, però la força política que havia creat, el blasquisme, va ser determinant fins trenta anys després.

el PSOE. És un partit afí també a Solidaritat Catalana. Aquest serà el punt de partida de l'anticatalanisme dels blasquistes. A partir de 1903-1904, el posicionament del sorianisme pròxim a la Lliga Catalana fa que Blasco se situe en contra. Azzati encara s'hi enfronta més radicalment perquè és un enemic acèrrim de Soriano."

Un any després del primer triomf de Soriano, Blasco Ibáñez abandona la política. El novembre de 1904 es retira oficialment com a director del diari *El Pueblo* i se'n va a viure a Madrid. A final de l'any següent ven el diari a Fèlix Azzati, convertit en relleu del líder carismàtic. Encara que el

Miquel Calvet